

मन्ना डे - भाग ४



प्रश्न : साब, आप सब का स्टाईल अलग अलग रहा है ना ? मन्ना डे के स्टाईल मे कोई गाता है ?

म.डे : तरी पण. मी माझी सर्व गाणी अगदी पूर्णत्वाने गायलो. परंतु बऱ्याच वेळा माझं पूर्ण समाधान झालं नाही. बऱ्याच वेळा संगीत दिग्दर्शक ओके टेक देत असे, पण मी मात्र समाधानी नसे. माझ्यातील चांगलं गाणं अजून बाहेर यायचं आहे. मला हेमंतची आठवण येते. त्यावेळी ते एक सुप्रसिध्द संगीत दिग्दर्शक होते.

प्रश्न : ते एक चांगले गायकही होते.

म.डे : हो तर आणि एक फारच छान माणूस देखील. माझा अगदी जवळचा मित्र. मी त्यांच्यासाठी मेहबूब स्टुडिओमध्ये गात असे. ते फार काटेकोर नव्हते. गाणे झाले की ते म्हणायचे, वा वा फारच छान, फारच छान, पॅक अप. मी म्हणायचो, काही नाही. तुम्ही जा आणि तिथे बसा. ते जायचे आणि सिगारेट ओढत बसायचे. मी रियाझी माणूस आहे. अजूनही आहेच. मी समाधान होईपर्यंत गायचो.

प्रश्न : तुम्ही अजूनही रियाझ करता का ?

म.डे : अभी अभी मॉर्निंग मे दो घंटे तो करताही हूँ. क्या होता है, मी जर गात राहिलो तर माझा आवाज सुस्पष्ट राहतो, वर चढतो. रेसच्या घोड्यासारखा पुढे पुढे जातो - मला जर कसली खंत असेल म्हणाल, तर मला रसिक श्रोत्यांचे प्रेम भरपूर मिळाले पण मी गायलेल्या माझ्या सर्व उत्कृष्ट गाण्यांसाठी राजमान्यता मात्र मिळाली नाही.

प्रश्न : उदाहरणार्थ ~

म.डे. : मी जेव्हा 'लागा चुनरीमे दाग हे गाणे म्हटले, तेव्हा कुणीही मला पुरस्कार दिला नाही, की गाणे चांगले झाले आहे असेही सांगितले नाही.

प्रश्न : तुम्ही राष्ट्रीय पुरस्काराबद्दल बोलत आहात की फिल्मफेअर अवॉर्डबद्दल ?

म.डे : आणि अर्थातच तुम्हाला माहित आहे की मला अवॉर्ड 'ए भाई जरा देखके चलो' या गाण्यासाठी मिळाला ! काहीतरीच ! ते गाणे गायनापेक्षा अभिनयासाठी जास्त योग्य आहे. राज कपूरने मला ते गाणे का दिले माहित आहे ? कारण ते अभिनयाच्या अंगाने गायचे होते. मुकेशने तसे केले नसते म्हणूनच केवळ ते गाणे मला मिळाले.

माझ्या मनात खोलवर दडलेली ती एक खंत आहे आणि त्यामुळे मला कधीकधी दुःखही होते. पण अशा गोष्टींना खतपाणी का घाला ? मी माझ्या बायकोला सांगतो की तसं पाहिलं तर त्यांनी मला भरपूर दिलंय. खरं की नाही ?

प्रश्न : आणि रागदारीमध्ये तर तुम्हाला कुणीही हरवू शकत नाही. ते अगदी जगन्मान्य आहे.

म.डे : का ते सांगतो. 'सूर ना सजे' किंवा 'भये भंजन' ही गीतेच घ्या. आम्हाला आमची स्टाईल होती. रफी, तलत, मुकेश, मी. रफीने ही गाणी कशी म्हटली असती ? खरंतर रफी ही गाणी गाणार होते.

प्रश्न : 'सूर ना सजे' देखील ?

म.डे : होय, अर्थातच. रफी नेहमीच नायकाचीच गाणी गायचे. आणि भारत भूषण नायक होते. रफीच ते गाणे म्हणणार होते. शंकरना मी पाहिजे होतो आणि निर्माता म्हणाला, नाही, नको, आम्हाला मन्ना डे नको, रफीच पाहिजे. परंतु शंकर याला तयार नव्हते. ते म्हणाले, मी हे गाणे तयार केले आहे आणि ते आजच्या घडीला मन्ना डेखेरीज कुणीच गाऊ शकणार नाही. त्यांचा झगडा झाला, पण अखेर शंकरची जीत झाली.

माझ्याकडे असे अनेक गुण आहेत, परंतु झगडून काय फायदा ? त्यामुळे मी ते आतल्या आत दाबून टाकतो.

'पूछो ना कैसे मैने रैन बिताई' जब मैने गाया, तब बर्मनसाब डोळ्याच्या ऑपरेशनसाठी हॉस्पिटलमध्ये होते. दुपारी अवॉर्ड्स जाहीर झाले आणि माझ्या हातात 'द ईव्हनिंग न्यूज' हे मुंबईतील दुपारचे वृत्तपत्र होते. बर्मननी विचारले, "ईव्हनिंग न्यूज ? रिझल्ट लागला काय ? " मी हो म्हणालो. "कुणाला मिळालं

? तुला मिळालं का ? काय झालं ? नाही मिळालं ?" "नाही." त्यांचा एक डोळा ऑपरेशनमुळे बँडेजमध्ये होता पण त्यांच्या दुसऱ्या डोळ्यातून अश्रू बाहेर पडले. "इस गाने को कोई बीट कर सकता है ?" त्यांना खूपच वाईट वाटले.

प्रश्न : तुम्ही दूरदर्शनच्या मुलाखतीत असे म्हटले होते की एस. डी. बर्मनकडे गाऊन तुम्ही धन्य झाला.

म.डे : एक लक्षात घ्या. बर्मन हे प्रथम बंगाली गायक होते. आणि मी कलकत्यात असताना त्यांची गाणी अगदी त्यांच्यासारखीच गात असे. अगदी नक्कलच म्हणा ना ! नाकातून आवाज काढून वगैरे. माझ्या काकांनी ती गाणी ऐकली आणि मला म्हणाले, "काय रे, तू सचिनची गाणी म्हणतोस काय ? परंतु त्याची नक्कल करू नकोस. तू तुझ्या पध्दतीने गा." त्या वेळी मी किंगज सर्कलला राहत होतो आणि बर्मन खारला एका छोट्याशा हॉटेलमध्ये रहात असत. मी वान्द्र्याची गाडी पकडत असे. ते खार स्टेशनला गाडीत चढत आणि आम्ही दोघे मिळून मालाडला बॉम्बे टॉकीजला जात असू. बर्मनची गाण्याची पध्दत माझ्या आवाजाला योग्य नाही हे लक्षात आल्यावर मी ती सोडून दिली. सूर अगदी अचूक असलाच पाहिजे.

(क्रमशः)

- माणक प्रेमचंद

('Yesterday's Melodies Today's Memories' या पुस्तकातून)

NOTE: Among the many things India can be proud about is the wonderful music that was made in the Hindi cinema of yesteryear. Songs that touched (and still touch) the hearts of many millions of people who understand Hindustani. No matter where we were, inside or outside the country, and whether we were old or young, rich or poor, fat or thin, there were songs that kept us enjoying them. Or making life more bearable, at the least.

'Yesterday's Melodies Today's Memories' is a biographical salute to all the main singers, composers, and songwriters who put out these melodies, from the start in 1931, till about 1970.

Manek Premchand's second book was Musical Moments From Hindi Films, celebrating 75 years of sound (and music) in Hindi Films. The author has also recently written another music book called Romancing The Song, which traces the

history and changing face of lyrics in Hindi Cinema, right from 1931 till now.

To buy the books, or otherwise write to the author, his email address is

manekpremchand@gmail.com